

		1 (4)
	Datum	Er referens/diarienummer
	2021-10-29	S2021/04731
Avsändarens kontaktperson	Mottagare	
Sarah Sim, sarah.sim@sis.se	Socialdepartementet	

Svar på remiss: SOU 2021:44 Tillgänglighetsdirektivet

Svenska institutet för standarder, SIS, tackar för möjligheten att lämna synpunkter.

SIS yttrar sig i frågor som rör standardisering som process samt hänvisning till standarder och tekniska specifikationer, genom SIS roll som nationellt standardiseringsorgan.

I betänkandet hänvisas till standarden SS-EN 301549, vilket är positivt då denna standard är viktig i genomförandet av Tillgänglighetsdirektivet. SS-EN 301549 är redan harmoniserad mot Webbtillgänglighetsdirektivet. I praktiken innebär detta att man kan använda SS-EN 301549 för att visa att man lever upp till specifika krav i Webbtillgänglighetsdirektivet. Därmed ser vi positivt till att SS EN 301549 i framtiden skulle även harmoniseras mot Tillgänglighetsdirektivet och ge presumtion om överensstämmelse med tillgänglighetskraven som ställs i direktivet. Men det är inte den enda standarden som föreslås kopplas till Tillgänglighetsdirektivet genom harmonisering. Europeiska kommissionen föreslår totalt 6 standarder, varav 3 nya.

Harmoniserade standarder är efterfrågade av Europeiska kommissionen för att underlätta uppfyllelse mot europeisk lagstiftning. De tas fram av standardiseringsorganisationerna (CEN, Cenelec och ETSI), godkänns av kommissionen och publiceras i EU:s officiella tidning varefter de anses harmoniserade. Genom att använda sig av harmoniserade standarder som är utarbetade enligt EU:s standardiseringsförordning (EU) 1025/2012 (förordning 1025/2012) ges dessa produkter och tjänster en presumtion om överensstämmelse med exempelvis tillgänglighetskraven som ställs i direktivet.

Det är dock av vikt att lyfta fram ytterligare standarder med koppling till Tillgänglighetsdirektivet. Europeiska kommissionen har redan tidigare, delvis i förberedelse inför Tillgänglighetsdirektivet, beställt tillgänglighetsstandarder utöver SS-EN 301549 i mandat 420 från 2007 och mandat 473 från 2010. Dessa ingår i kommissionens standardiseringsförfrågan (kommissionens beställning på harmoniserade standarder) och kommer nu revideras för att bli harmoniserade mot Tillgänglighetsdirektivet. De publicerade versionerna är en möjlighet till att uppfylla direktivets krav fram till dess att de reviderade och harmoniserade versionerna finns tillgängliga:

- SS-EN 17210 Utformnings- och egenskapskrav för tillgänglighet och användbarhet i byggd miljö, med tillhörande rapporter
- CEN/TR 17621 Tillgänglighet och användbarhet i byggd miljö - tekniska utförandekrav och
- CEN/TR 17622 Tillgänglighet och användbarhet i byggd miljö - kontroll och utvärdering
- EN 17161 Universell utformning – Tillgänglighet genom universell utformning för produkter, varor och tjänster – Utvidgar spektrumet användare

Mer utförlig information om dessa standarder gavs i samband med SIS möte med utredningen den 23 oktober 2020, då vi också lämnade in en bilaga som bifogas igen.

Tidigare framtagna tekniska rapporter avsedda som stöd för EN 301549 kommer också att revideras som en del av standardiseringsförfrågan och bör också omnämnas:

- CEN/CLC/ETSI TR 101551 Vägledning för användning av tilldelningskriterier avseende tillgänglighet lämpliga vid offentlig upphandling av IKT produkter och tjänster i Europa, och
- CEN/CLC/ETSI/TR 101 552: Vägledning för hur man tillämpar bedömning av överensstämmelse av tillgänglighetskrav för offentlig upphandling av IKT produkter och tjänster i Europa

SS-EN 17161 har ett brett anslag och är avsedd för att integrera universell utformning i organisationers design- och produktionsprocesser. Att implementera SS-EN 17161 resulterar i att organisationens utbud (oavsett produkt eller tjänst) sedan har en utformning som en användargrupp med bredare palett av egenskaper och förmågor kan förstå, använda och få tillgång till. För att underlätta certifiering mot SS-EN 17161 har certifieringsordningen SIS/TS 176 Universell utformning – Tillgänglighet genom universell utformning för produkter, varor och tjänster – Certifieringsordning enligt SS-EN 17161:2019 tagits fram.

E-publikationsområdet inkluderas ej i standardiseringsförfrågan mot Tillgänglighetsdirektivet men har redan en standardserie framtagen av ISO och IEC som är etablerad:

- ISO/IEC 23736 del 1-6:2020 Information technology — Digital publishing — EPUB 3.0.1 (sex delar)
 - Part 1: Overview,
 - Part 2: Publication,
 - Part 3: Content documents,
 - Part 4: Open container format,
 - Part 5: Media overlays,
 - Part 6: Canonical fragment identifiers
- ISO/IEC 23761:2021 Digital publishing — EPUB accessibility — Conformance and discoverability requirements for EPUB publications

Många standarder, inte bara de direkt harmoniserade, har betydelse för uppfyllande och implementering av tillgänglighetsdirektivet och i förlängningen också FNs konvention ”Rättigheter för personer med funktionsnedsättning”, ett exempel är SS-EN ISO 21801-1 Kognitiv tillgänglighet – allmänna riktlinjer. Förutom publicerade standarder inom hjälpmedel/tillgänglighetsområdet finns det nya under utveckling, t ex ett CEN-arbete **Error! Reference source not found.**

Kommissionens begäran om standardisering innehåller också tre helt nya standarder som behöver utvecklas av standardiseringsorganisationerna. Det är harmoniserade standarder med krav om:

- Tillgängligheten för icke-ICT information om produkter
- Tillgängligheten för stödtjänster gällande produkter och tjänster (help desks, call center, teknisk support etc.)
- Tillgänglighet gällande nödkommunikation och besvarande av nödkommunikationer PSAPs (public safety answering point) (inklusive det europeiska nödnumret 112)

Det saknas idag specifikationer och definitioner gällande interoperabilitet med realtids text och totalkonversation inom Europa. Därför påpekar SIS vikten av att säkerställa att det finns verktyg och metoder för att uppnå interoperabilitet inom Europa.

Det finns etablerade SIS kommittéer med pågående arbete och tidigare engagemang att ta fram standarder omnämnda i detta remissvar:

SIS/TK 536 Samordningsgruppen för tillgänglighet www.sis.se/tk536

SIS/TK 504 e-Tillgänglighet www.sis.se/tk504

SIS/TK 453 Tillgänglighet och användbarhet i byggd miljö www.sis.se/tk453

SIS/TK 344 Hjälpmedel www.sis.se/tk344

SIS/TK 546 Informationsförvaltning www.sis.se/tk546

Kontaktuppgifter till projektledning för respektive projekt finns i länken vid varje projekt.

Framtagandet av harmoniserade standarder mot Tillgänglighetsdirektivet innebär är en viktig möjlighet för svenska myndigheter och andra aktörer att påverka och få information. Standarderna kommer att vara en genväg till direktivuppfyllnad när de publiceras. SIS vill uppmärksamma vikten av att ta vara på standardiseringen så att kommissionen inte i onödan behöver lagstifta på detaljnivå eller ta fram genomförande akter/tekniska specifikationer. Det skulle ta bort möjligheten för marknadens aktörer att bidra och få till stånd konsensusbalansen som är en del av standardiseringsarbetet.

Genom utökat deltagande av myndigheter i relevant standardisering underlättas säkerställning av direktivuppfyllnad och därmed möjligheterna att nå målen om ett inkluderande samhälle i Sverige. SIS vill därför gärna uppmärksamma vikten av svenska myndigheters aktiva engagemang och deltagande i standardisering relaterad till tillgänglighet, samt välkomna berörda myndigheter kontakta SIS (se kontaktuppgifter till respektive kommitté ovan) för att få information om pågående och kommande arbete kopplad till tillgänglighet.

Information om möjligheten med harmoniserade standarder i uppfyllande av regelverk i allmänhet, och Tillgänglighetsdirektivet i synnerhet, vore också en fördel att lyfta fram till marknadens aktörer.

Även möjligheten att ställa krav på relevanta standarder i upphandling bör lyftas fram tydligt. Kopplingen till upphandlingsdirektivet finns också med i Tillgänglighetsdirektivet.

Med vänlig hälsning

Annika Andreasen, VD
Svenska institutet för standarder

SIS är en ideell förening och ett svenskt standardiseringsorgan. SIS är utsedd av regeringen att representera Sverige i ISO och CEN.

SIS projektleder det svenska arbetet med att ta fram standarder och tillhandahåller och förvaltar standarder i Sverige. Vi finansierar vår verksamhet genom främst deltagaravgifter och försäljning av standarder.

SIS verkar för svenskt inflytande i internationell standardisering inom ISO och CEN, och för att standarder sprids och används i Sverige.

Hos SIS kan aktörer inom näringsliv, akademi, offentlig sektor och frivilligorganisationer ta initiativ till och utveckla standarder som främjar en god samhällsutveckling.

Text om Svenska institutet för standarder för utredningen för Genomförande av tillgänglighetsdirektivet

SIS övergripande

Svenska institutet för standarder¹ är ett av Sveriges tre av staten erkända nationella standardiseringsorgan och har i uppdrag att representera Sverige i de internationella och europeiska standardiseringsorganisationerna ISO² respektive CEN³. Inom ISO och CEN utvecklas internationella och europeiska standarder tillsammans med nätverk av experter inom olika områden. De övriga två är ITS som ansvarar för standardisering inom telekom (motsvaras i Europa av ETSI) samt SEK som ansvarar för standardisering inom el (motsvaras i Europa av CENELEC).

SIS tillhandahåller över 100 000 standarder inom en stor bredd av områden. Det är genom SIS som intressenter kan engagera sig och delta i svensk, europeisk (CEN) och internationell standardisering (ISO).

Arbetet med att ta fram internationella och nationella standarder sker i tekniska kommittéer. I dessa medverkar svenska experter som representerar berörda intressentgrupper inom ett område och där en så bred representation av samhället alltid eftersträvas vilket inkluderar myndigheter, företag, intresseorganisationer, forskningsinstitutioner, regioner och kommuner.

Harmoniserade standarder

Standarder kan fungera som stöd och verktyg för att uppfylla lagstiftning. Vissa europeiska standarder (EN) har en särskild koppling till europeisk lagstiftning genom harmoniserade standarder (harmoniserad Europa-norm: hEN). Harmoniserade standarder underlättar för att europeisk lagstiftning och är godkända av europeiska kommissionen för just det syftet. För att utveckla hEN:s lämnar kommissionen en standardiseringsbegäran/mandat (*Standardisation request*) till CEN, ETSI eller CENELEC att ta fram harmoniserade standarder kopplat till specifik europeisk lagstiftning. Annex Z i standarden visar vilka lagstiftade krav som uppfylls genom att leva upp till specifika krav i standarden (antagande om överensstämmelse med väsentliga krav). Kommissionen gör en bedömning av den harmoniserade standarden och publicerar därefter beslut med en hänvisning den harmoniserade standarden som godkänts i EU:s officiella tidning (EUOJ).

¹ <https://www.sis.se/>

² International Organization of Standardization (ISO)

³ European Committee for Standardization (CEN)

Standardisering för tillgänglighet

Europeiska kommissionen har länge arbetat för ett mer inkluderande samhälle och även med att få medlemsstaterna att leva upp till FNs konvention för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som publicerades av FN 2006 och ratificerades av EU 2010. Tillgänglighetsdirektivet har föregåtts av fyra standardiseringsmandat på tillgänglighetstemat som beskrivs nedan.

e-tillgänglighet

Mandat 376 Accessibility requirements for public procurement of products and services in the ICT domain (2005) samt 554 (2017). Detta arbete leds av ETSI.

Huvudprodukten i detta mandat är en standard, SS-EN 301549 Tillgänglighetskrav för IKT-produkter och IKT-tjänster (utgåva 3). Standardens syfte var att beskriva krav på IKT i upphandling. Enligt det senare mandatet 554 (2017) omarbetades standarden för att i tillämpliga delar vara harmoniserad med Webbtillgänglighetsdirektivet och ligger nu till grund för alla myndigheters webbplatser och mobila applikationer i Europa.

Mandatets standardiseringsfas med framtagning av de olika produkterna nämnda ovan föregicks av analysfaser för att undersöka läget i Europa gällande tillgänglighetstester, regelverk och bedömning av överensstämmelse för IKT-produkter och -tjänster.

SIS kommitté e-Tillgänglighet (SIS/TK 504) speglade arbete och det var stort svenskt deltagande i arbetet med att producera standarder och rapporter. Kommittén fortsätter att bevaka och delta i arbetet med att revidera standarden som kom i sin tredje utgåva 2019.

Tillgänglighet i byggd miljö

Mandat 420 (2007) Accessibility requirements for public procurement in the built environment publicerades 2007 och även detta inleddes med en analysfas då befintliga standarder, tekniska specifikationer och andra relevanta regelverk för tillgänglighet i byggd miljö i Europa kartlades.

SIS kommitté Tillgänglighet och användbarhet i byggd miljö (SIS/TK 453) bevakar arbetet med detta mandat/standardization request. De svenska deltagarna har haft ett stort engagemang i det europeiska arbetet och lämnat mycket input till sekretariatet.

Standardiseringsprodukterna som beställts i mandat 420 är en Europastandard med funktionella krav på tillgänglighet i upphandling av byggd miljö, en teknisk rapport med tekniska kriterier för prestanda som behövs för att uppfylla de funktionskrav som ställs i standarden samt en teknisk rapport för bedömning av överensstämmelse.

Standarden EN 17210 Utformnings- och egenskapskrav för tillgänglighet och användbarhet i byggd miljö har godkänts av CENS medlemmar och håller på att färdigställas för publicering 2021.

Arbete pågår även med CEN/TR 17621, Tillgänglighet och användbarhet i byggd miljö- tekniska utförandekrav som ska innehålla exempel på hur kraven i EN standarden kan uppfyllas, därefter ska CEN/TR 17622 Tillgänglighet och användbarhet i byggd miljö - kontroll och utvärdering färdigställas.

Universell utformning

Det sista av mandaten är 473 Design for all (2010) med syfte att inkludera "design for all" i relevanta initiativ till standardisering. Design for all används i mandatet och standarden men är utbytbar mot begreppet universal design.

SIS kommittén Samordningsgrupp för tillgänglighet (SIS/TK 536) har bevakat och deltagit i arbetet med detta mandat.

Produkterna som beställdes i mandatet var:

- En metod för att bestämma om tillgänglighet för alla är relevant i ett standardförslag och även hur man ska ta hänsyn till det.
- Rapport om vilka områden som skapar problem för människor i det dagliga livet och bör prioriteras när det gäller nya eller revision av standarder för att kunna inkludera tillgänglighetskrav i dessa.
- Arbetsplan för att tillämpa metoden och övervaka framtagande av standarder, för att fånga upp de som är relevanta enligt prioritering och metod.
- Huvudprodukten är en Europastandard för mainstreamprodukter, -tjänster och -system.
- Design for All - Accessibility following a Design for All approach in products, goods and services - Extending the range of users publicerades och översattes även till svenska 2019 (Universell utformning – Tillgänglighet genom universell utformning för produkter, varor och tjänster – Utvidgar spektrumet användare är den svenska titeln).

Arbetet leddes av CEN i samarbete med CENELEC och i den europeiska kommittén deltog representanter från olika länder och branscher.

Svenska experter ledde arbetsgruppen där standarden skrevs och har haft ett stort engagemang i gruppen under framtagande av övriga produkter.

Standarden Design for All beskriver hur organisationer kan integrera universell utformning i sina processer. Den är generell och kan tillämpas av organisationer som producerar varor, tjänster och kombinationer av dem. Standarden beskriver också universell utformning som en process för att uppnå tillgänglighet i det som produceras. Syftet är att en mångfald av användare ska ha tillgång till, förstå och kunna använda produkterna, tjänsterna och systemen. Den är skriven med samma struktur som de kända ledningssystemstandarderna (tex ISO 9001 för att underlätta integrering med dessa ledningssystem).

Standarden är friköpt av PTS och är fritt tillgänglig för läsning på SIS hemsida. Stöddokument till standarden planeras, tex en certifieringsordning som fungerar som underlag för ackrediterade certifieringsföretag när de granskar en organisation som vill certifiera sin följsamhet mot standarden.

Alla standarder kan användas som upphandlingsunderlag och alla standarder i de fyra mandaten kommer, när de används som kravunderlag i upphandling, göra stor skillnad i Sverige vad gäller tillgänglighet.

Andra standarder som tar upp universell utformning är ISO 20400 Hållbar upphandling och ISO 26000 Socialt ansvarstagande.

Mandat 376 (samt 554), 420 och 473 är en del av europeiska kommissionens arbete för att göra samhället mer tillgängligt och inkluderande för äldre och personer med funktionsnedsättning och standarderna fungerar som underlag för tillgänglighetsdirektivets kommande standarder.

Övergripande strategiska grupper inom tillgänglighet i standardiseringsvärlden

Tillgänglighet är tvärsektorielt och går in i flera sektorer och därmed finns det många standarder som behandlar eller har inslag av tillgänglighet. Det behövs samordning och därför finns det överordnade grupper som arbetar med att samordna tillgänglighet inom standardiseringsvärlden.

I Europa finns *Strategic Advisory Group on Accessibility* (CEN/BT/WG 213SAGA) som skapades av CEN 2011. SAGA bevakar, samordnar och ger råd till CENs högsta styrelse i tillgänglighetsrelaterade frågor, och var ansvarig för genomförandet av mandat 473:s alla delar och fortsätter arbetet med att implementera metoden och fånga upp relevanta standardförslag.

På den globala arenan finns *ISO Strategic advisory group on accessibility* (ISO/SAG accessibility) som bildades 2018 på svenskt initiativ och under svensk ledning med ett specifikt tidsbegränsat uppdrag att samordna och kartlägga befintliga tillgänglighetsstandarder samt ta fram verktyg för standardiseringsvärlden, inspirerade av CENs metod, för att beakta tillgänglighetskrav i standarderna.

Möjligheter att underlätta utvecklingen av harmoniserade standarder

Senast i juni 2021 ska kommissionen presentera den standardiseringsbegäran som behövs för att standardiseringsorganisationerna ska påbörja arbetet med att ta fram standarder som täcker direktivets listade områden. Många av dem är komplexa med inslag av tjänster och byggd miljö som är viktiga att ta hänsyn till för att uppfylla direktivets krav.

Kommissionens standardiseringbegäran är ofta satta med en snäv deadline för att standarderna ska kunna implementeras och få direktivsuppfyllnad tidigast möjligt.

Ju tidigare kommissionen kommer med sin begäran desto mer tid har standardiseringsorganisationerna för standardisering och därmed konsensusbyggande, kvalitetssäkring och förankring bland medlemsländerna och intressenterna. Bred förankring bland intressenterna är en fördel för implementeringen av direktivet.

Genom utökad deltagande av myndigheter i relevant standardisering underlättas säkerställning av direktivsuppfyllnad och därmed möjligheterna att nå målen om ett inkluderande samhälle i Sverige. SIS ser därför gärna att utredningen påpekar vikten av svenska myndigheters engagemang i standardisering relaterad till tillgänglighet.